

वेददी० ४ ब्राह्मसूत्रे "उषा वै चन्द्रस्य मेध्यस्य विव्याध"

ह० उ० । "उषा ब्राह्मो सुहृत्कालः" श० भा० ।

५ दिवोदहहृदेवतायाम् स्त्री प्रौढमनोरमा ।

उषसी स्त्री उषं तापकत्वात् दिवसं स्मृति सो-क गौरा०

छोष । सायं सन्ध्यायाम् मेदिनिः ।

उषस्ति पु० ऋषिभेदे "उषस्तिर्ह वाक्रायणः" छा० उ० । उग-

क्तोऽप्यत्र "अथ हैमसुषसाक्रायणः पपच्छ" "ततो हो-

पक्षसाक्रायण उपरराज" इति च शत० ब्रा० १४, ६, ५, १ ।

उषा स्त्री ओषत्वकारम् उष+क । १ मातरादिसन्ध्यासु "वेनी-

रुद्रप्रतसुषाक्षिप्तः" ऋ० ८, ४१, २ । तिस्र मातः सायं सन्ध्या-

ङ्गप्ररूपा उषाः" भा० । "उषा विभातीरु भाषि पूर्वोः"

२, ६, ७, "तेजः परिहृतिरुषा भानोरहोदयं यावत्" ह०

सं० उक्ते २ काले नक्षत्रप्रभाजयः काल उषा । तेन पञ्च-

पञ्चाशद्वटिकोत्तरमारभ्य सूर्यार्जोदयपर्यन्तः स कालः ।

लग्नाद्युषाभे उषाकाले याता शक्ता यथाह ज्यो० "प्र-

त्सुष्टुतितारका स्फुटतटी प्राची भवेद्विर्जिता त्वीष-

द्रक्तविष्णोर्हितान्शयत्वा देवैः सदा वाञ्छिता । नो वारं

न तिथिं न योगकरणं लग्नञ्च नापेक्षते हत्वा दोषसहस्र

सञ्चयमुषा नूनं करोत्युन्नतिमिति" । "तिथ्यादिषु

निषिद्धेषु चन्द्रताराविलोमतः । उषां गोधूलियोगं वा

स्त्रीक्षय गमनं चरेत् । प्राच्यामुषां प्रतीच्याञ्च गोधूलिं

वर्जयेत्तृप । दक्षिणेऽभिजितं चैवसुत्तरे च निशां तथा" ।

"आरक्तविम्बं रजनीविराजं वदन्त्युषायोगमिह प्रवीणाः ।

व्यासः" "आहुः प्रयातुः सकलार्थसिद्धिः संलब्धते हस्तत-

लस्थितेव" ज्यो० त० व्यासः । अन्धकारेण सन्तापकारिण्यां

२ रात्रौ मेदि० "अधिकरुचिरयोगसम्युषां जागरित्वा"

माषः । ४ आरभ्यौ । ततः कचित् गौरा० छोष ।

"भक्तं कुतं कुहकराजनिवोपसृष्ट्याम्" भाग० ५ स्त्रीगव्यां

हेन० ई० उषायां विश्वः ७ स्यात्स्यां रमानाथः ।

पञ्चाशराजसुतायाञ्च तत्र दीर्घादित्समपि भारतादौ

तथैव निर्दिष्टम् । तथा च यथा अनिरुद्धः पतित्वे-

नाप्रः तथा वक्षितं भाग० १० स्क० ६२ अ० यथा (वाणस्य)

"तस्योषा नाम दुहिता स्वप्ने प्राद्युष्मिना रतिम् । कन्या

संभूतकालेन प्राग्गृह्यतेन सा । सा तत्र तस्यपश्यन्ती

काञ्चि कामोति वादिनी । सखीनां मध्य उत्तस्यो विह्वला

प्रीतिता नृपम् । वाणस्य मन्त्री कुम्भायुर्विलम्बेणा च

नमसुता । सैष्यपृच्छत् सखीं मूयः कोटहलसमन्विता ।

च तं नृगवसे सुभुः । कोटशक्तं मनोरथः । हस्तपादं

न तेऽद्यापि राजपुत्रपल्लवे । ऊषोवाच । हटः कश्चिदरः

स्वप्ने श्वासः कमलबीजम् । पीतवासा दृष्टुं बाह्व्यौषितां

हृदयङ्गमः । तमहं नृगये कान्तं पाययित्वाऽधरं मधु ।

कापि यातः स्मृहयतीं क्षिप्त्वा मां दृजिगर्णवे । चित्तले-

खोवाच । व्यसनमपकर्षामि त्रिलोक्यां यदि भाव्यते ।

तदानेष्ये नरं । यस्य मनोहृत्तां तभादिश । इत्युक्त्वा देव-

गन्धर्वसिद्धचारणपद्मगान् । दैत्यविद्याधरान् यक्षान्

मनुष्यांश्च तथाऽलिखत् । मनुजेषु च सा दृष्टोन् नूर-

मानकदुन्दुभिम् । व्यद्विषत् रामकण्ठौ च प्रद्युम्नं

वीक्ष्य लज्जिता । अनिरुद्धं विबिम्बितं वीक्ष्य वाऽवाह-

स्त्री हृत्वा । सोऽसावसाविति प्राह अयमाना महीपते ।

चित्तलेखा तमाज्ञाय पौत्रं कृष्णस्य योगिनी । यस्मै वि-

हायसा राजन । द्वारकां कृष्णपालिताम् । तत्र सुप्र-

सुपर्यङ्गे प्राद्युम्निं योगमास्थिता । गृहीत्वा गोषित

पुरं सख्यै प्रियमदर्शयत् । सा च तं सुन्दरवरं विलोक्य

सुदितानना । दुष्प्रेक्ष्यं स्वगृहे पुंसा रेमे प्राद्युम्निना

समम् । परार्द्धावसः सगन्धधूपदीपासनादिभिः । पान-

भोजनभक्षेत्रश्च वाक्यैः सुश्रूषयार्चितः । गूढः कन्यापुरे

यश्चत् प्रहसन्नेहया तथा । नाहर्षणान् स बुबुधे ऊषयो-

पकृतेन्द्रियः" विस्तरस्तु हरिवं० १७६ अ० । मातःकाले

अव्य० मेदि० अव्ययत्वात् ततो भवार्थं कृत् तट् च ।

उषातन तद्भवे त्रि० स्त्रियां छोष ।

उषाकल पु० उषायां कलोरवो ऽस्य । कुकुटे ।

उषापति पु० ६ त० । कृष्णपौत्रे प्रद्युम्नपुत्रे यदुबंश्ये अनि-

रुद्धे तत्पतित्वप्राप्तिकथा उषाशब्दे उक्ता उषानायादयो-

प्यत्र, अमरे "अनिरुद्ध उषापतिरिति" तुलसपाठः

भारतादौ तु दीर्घपाठः ।

उषित त्रि० वष क्त । १ पर्युषिते २ कृतवासे च । उष-दाहे

क्त । १ दग्धे मेदि० । ४ क्षरिते घरणिः । भावे क्त ।

५ वासे न० "चाञ्चलैरुषितं यत्न" शु० त० देवकः ।

उषीर पुंन० उष-कीरच् । वीरणसूत्रे रायसुकुटः ।

उष्ट्र पु० उष्-सेचने ढन् वेदे नेट् । १ सस्यक्षेत्रि व-

लीवर्हे । तस्यामोषवीर्यत्वात् तथात्वम् "कोटारौ वा"

कात्वा० ५, ११, १२ । "कोटारौ महावलीवर्हौ" कर्कः ।

आ+सस्यक् उटारौ इति विग्रहः । "उटारोव कर्तरेषु

अवेधे" ऋ० १५, १०६, २ । लोके तु उल्लिख इत्येव ।

सेक्तरि त्रि० स्त्रियां छोप् ।

उष्ट्र पुंस्त्री० उष+प्रन्ति क्त । (उट) प्रसिद्धे पशुभेदे